

Üreticilerin Sulu Tarım Konusundaki Deneyimleri ve Sulama Birliklerine Bakışı: Düziçi İlçesi Örneği

Özkan GÜVERCİN

KSÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
İnşaat Mühendisliği Bölümü
Kahramanmaraş

İsmet BOZ

KSÜ Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü
Kahramanmaraş

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Osmaniye İli Düziçi İlçesinde faaliyet gösteren çiftçilerin sulu tarım konusundaki deneyimleri ve sulama birliklerine bakış açılarını belirlemektir. İlçeye bağlı 9 köyden tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 99 çiftçi araştırmanın deneklerini oluşturmuştur. Veri toplama işleminin anket yoluyla yapıldığı araştırmada yöredeki üreticilerin su sıkıntısı çektikleri, yetiştirdikleri bitkilerin su tüketimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, çoğunlukla salma sulama yöntemini kullandıkları, sulama konusundaki birikimlerini geleneksel kaynaklardan edindikleri ve sulama konusunda her hangi bir eğitim ve yayım etkinliğine katılmadıkları belirlenmiştir. Çiftçilere göre yöredeki sulama birliklerinde denetim, su ücretleri, sulama şebekelerinin bakım ve onarımı, suyun çiftçilere dağıtımı, birliklerin yönetimi ve personel seçimi gibi konularda önemli sorunlar yaşandığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sulama, Sulama birlikleri, Sulu tarım

Farmers' Experiences on Irrigated Agriculture and Their View of Irrigation Associations: A Case Study for Düziçi District

ABSTRACT

The purpose of this study was to identify farmers' experiences on irrigated agriculture and their view of irrigation associations in Düziçi District of Osmaniye Province. A stratified sample of 99 farmers from 9 villages of Düziçi District was the participants of this study. Data were collected by administering a questionnaire. Results of the study showed that growers in the region suffered from lack of irrigation water and had limited information about water consumption of the crops they grow. They used furrow irrigation method and gained their irrigation knowledge and experiences from traditional sources. They also have not participated to any irrigation training or extension program. According to farmers, irrigation associations face major problems related to control, water fees, maintenance of irrigation schemes, water distribution, management, and personnel selection.

Key Words: Irrigation, Irrigation associations, Irrigated agriculture

GİRİŞ

Dünyada nüfus hızla artarken, tarım alanları sınıra dayanmıştır. Bu durum, artan nüfusun besin gereksinimi ile sanayi için gerekli tarımsal ürünlerin, kısıtlı tarım alanlarından sağlanarak insanlığın hizmetine sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sorun, çağdaş tarım tekniklerinin uygulanmasıyla çözülmeye çalışılmaktadır.

Sulama, çağdaş tarım tekniklerinin en önemlilerinden biri olup, bitkilerin gereksinim duydukları, ancak doğal yollarla karşılanamayan suyun, bitkinin kök bölgesine yapay yollarla ve kontrollü olarak verilmesidir (Çevik ve Tekinel,1995). Sulama, tarımda verim artışı yanında, ürün deseninin değiştirilmesi ve ikinci, hatta üçüncü ürünün üretilmesine olanak sağlayabilmektedir.

Ancak tarımsal sulama yanında, sanayi sektöründe ve insanların içme-kullanma gereksinimlerinin karşılanmasında vazgeçilmez tek madde olan su, bölgesel olarak kıt kaynaklar arasında yer almaktadır. Çünkü, artan nüfusa paralel olarak tarım ve sanayide su kullanımının artması, dünyada su sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Su sorunu sulama suyu için de geçerlidir. Bu nedenle su iletim sistemlerinde kayıpların azaltılması, yeni sulama yöntemleriyle daha az su kullanılması ve daha geniş tarım alanlarının sulanabilmesi yoluna gidilmektedir. Başka bir anlatımla, sulama randımanının yükseltilmesine çalışılmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde yaşanan su sorunu, sulamada kullanılacak suyun yönetimini önemli kılmaktadır. Bu amaçla, toprak yapısının ve özelliklerinin, iklim koşullarının, bitki türünün ve bitki su tüketimi gibi kriterlerin bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca sulu tarım için, suyun kaynağından alınarak tarım alanına iletilmesi gerekmektedir. Bu amaçla sulama projeleri inşa edilmektedir.

Oldukça pahalı olan sulama projelerinin kapasiteleri hesaplanırken, sulanacak alan, ürün deseni ve iklim koşulları dikkate alınmaktadır. Buna karşın, sulama sistemlerindeki iletim kayıpları, ürün deseninin değiştirilmesi ve özellikle su yönetiminden kaynaklanan hatalar sonucunda, tarımsal alanlarda su sıkıntısı yaşanmaktadır.

Ülkemizde sulama potansiyelinden yeterince yararlanılamamasının bir nedeni de çiftçilerin modern sulama konusunda bilgi ve deneyimlerinin yetersiz oluşudur. Yeterli düzeyde ve çok etkin bir çiftçi eğitim servisinin bulunmaması nedeni ile sulu tarım alanlarında toprak-bitki-su ilişkileri ve bunların insan ve çevreye olan etkileri üzerine fazla durulmamaktadır. Bu nedenle üretici yeterince eğitilememekte, aşırı su kullanma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Sonuçta, arazilerin sulamaya iyi hazırlanmaması, drenaj, yüksek taban suyu, tuzluluk gibi bir dizi sorunla karşı karşıya kalınmaktadır (Tekinel ve ark., 2000).

Ülkemizde sulama sistemleri DSİ ve Toprak Su Genel Müdürlüklerince inşa edilmiştir. Toprak Su Genel Müdürlüğü inşa etmiş olduğu tesisleri kullanıcılara hemen devretmiş ve su yönetimi kullanıcılar tarafından gerçekleştirilmiştir. DSİ ise uzun yıllar inşa ettiği sulama sistemlerinin yönetimini de yürütülmüştür. Anılan kuruluşlar çiftçiye önemli hizmetler sunmuş olmakla birlikte, su yönetiminde beklenen başarıyı sağlayamamış ve devlet bütçesine önemli miktarda yük getirmiştir.

Oysa, gelişmiş ülkelerdeki genel eğilim, su yönetiminin katılımcı bir yaklaşımla suyu kullanan çiftçilere bırakılması yönündedir. Daha çağdaş olan bu yaklaşımın ülkemizde de uygulanması kaçınılmaz olmuştur. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, daha önceleri DSİ'ye bağlı birimlerce inşa edilen ve işletilen sulama projelerinden bir bölümünün bakım ve işletme hakları bazı yasal düzenlemelerle oluşturulan Sulama Birliklerine devredilmiştir.

Sulama Birlikleri 442 sayılı Köy Kanunu'nun 47. ve 48.; 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 133. ve 148. Maddeleri ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 56. Maddesine dayanılarak kamu hizmeti görmek amacı ile kurulan tüzel kişiliğe haiz kamu kuruluşlarıdır (Erkan, 1995).

Sulama Yönetimi Devri (SYD), sulama sistemlerini yönetmek için sorumluluğun devlet kurumlarından su kullanıcı birliklerine (SKB) verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Değirmenci ve Demir, 2002). Sulama yönetim devrinin iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlar: (1) verilen görevin hangi sulama hizmetlerini içereceğinin tanımlanması ve (2) bu hizmetlerin temini için yetkinin düzenlenmesidir (Vermillon, 1997). "Devirden sonra, her ne kadar teknik danışmanlık, planlama, bilgi temini, yayın, kredi, pazarlama vb. gibi diğer hizmetler istenebilse de, genellikle temel hizmetler su dağıtımı ve sulama altyapısının bakımı olmaktadır. SYD'den sonra su kullanıcıları, hangi hizmetlerin verilmesi, bunların amaçlarının, hedeflerinin ne olması gerektiği ve hangi hizmet performans standartlarının kabul edilebileceği konularında, demokratik yoldan, bir yetkiye sahip olmalıdır (Değirmenci ve Demir, 2002).

Ülkemizde, sulu tarım yatırımlarına ve işletme-bakım faaliyetlerine çiftçi katılımının incelenmesi (Sayın ve ark.,1993); su kaynaklarının etkili bir şekilde yönetimi için sulama projelerinin işletme ve bakımına çiftçilerin katılım olanakları (Tekinel ve ark., 1994); sulama birliklerine devir için hukuki mevzuatta yapılması gerekli değişiklikler (Erkan, 1995); sulama sistemlerinin katılımcı bir yaklaşımla planlanması ve yönetimi (Tekinel, 1999); devredilen sulama şebekelerinin karşılaştırma göstergeleri ile değerlendirilmesi (Değirmenci, 2001); sulama tesislerinin işletilmesinde sulama birliklerinin rolü (Uçan, 2001); su ve gıda güvenliği için katılımcı sulama sisteminin önemi (Tekinel, 2002), sulama yönetim devirlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi (Değirmenci ve Demir, 2002), ve sulama sistem performansının değerlendirilmesi (Çakmak, 2002) konularında çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen, çiftçilerin sulu tarım konusundaki deneyimlerinin ve sulama birliklerine bakış açılarının bilimsel yöntemlerle belirlenmesine yönelik çalışmalar oldukça azdır. Bu nedenle böyle bir çalışmaya gereksinim duyulmaktadır.

Araştırmanın yürütüldüğü Düziçi ilçesi Akdeniz iklim kuşağı içerisinde yer almaktadır. İlçede, ağırlıklı olarak, buğday, pamuk, soya ve yerfıstığı ile çeşitli meyve ve sebzeler yetiştirilmektedir. İlçenin toplam 20 000 ha tarım alanından 9 000 ha'ında sulu tarım yapılmaktadır. Sulu tarım yapılan alanların 7 967 ha' ına sulama birliklerince, 700 ha' ına kooperatiflerce su sağlanmaktadır. Geriye kalan 330 ha'ında halk sulaması yapılmaktadır. İlçede üç önemli su kaynağı bulunmaktadır. Bunlar Kalecik Barajı, Sabunsuyu Çayı ve yer altı su kaynaklarıdır. Yer altı suyu sayıları 105'i bulan kuyulardan, pompalarla çekilerek çiftçilerin kullanımına sunulmaktadır. 35 bin nüfuslu İlçede halen iki ayrı sulama birliği su yönetimi konusunda görevlerini sürdürmektedir (Anonim, 2002a).

Bu çalışmada, yöre çiftçisinin sulu tarım konusundaki birikimleri ve yöre çiftçilerine hizmet vermekte olan sulama birliklerinin hizmet kalitesi belirlenmiş ve sulama birliklerinin çiftçiye daha kaliteli hizmet götürebilmelerine yönelik öneriler verilmiştir. Araştırma sonuçlarının sulama birliklerinde görevli elemanlar ve kamu kurumları için yararlı olacağı düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın ana materyalini Osmaniye İli Düziçi ilçesine bağlı 9 köyde çiftçilerle yüz yüze yapılan anketler oluşturmuştur. Ayrıca Düziçi Tarım İlçe Müdürlüğü kayıtlarından da yararlanılmıştır. Anket uygulaması yapılan köylerin seçiminde ilçeyi sosyoekonomik açıdan temsil edebilme, ilçe merkezine olan uzaklık, tarımsal potansiyel, ve tarım alanlarının su kaynağına olan uzaklıkları göz önünde bulundurulmuştur. Bu ölçütlere göre belirlenen köylerdeki toplam çiftçi sayısı araştırmanın erişilebilir kitesini oluşturmuştur. Sahip olunan arazi miktarlarının frekans dağılımı göz önünde bulundurularak, işletmeler 50 dekar kadar, 51-150 dekar ve 150 dekardan büyük olmak üzere üç tabakaya ayrılmıştır. Anket yapılacak denek sayısının belirlenmesinde aşağıdaki örnek belirleme formülü kullanılmıştır (Yamane, 2001). Bu formüle göre:

$$n = \frac{N \sum N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2}, \quad D^2 = \frac{d^2}{z^2}$$

n = örnek hacmi, N = erişilebilir kitle, N_h = her bir tabakadaki denek sayısı, S_h = her bir tabakadaki standart sapma, $D^2 = d^2 / z^2$ olup, d ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarı, z ise bu hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki z değerini göstermektedir. Ortalamadan % 5 hata sınırı (d) ve % 95 güven aralığı kabul edilerek ($z = 1.645$), araştırmada anket yapılacak denek sayısı 99 olarak belirlenmiştir. Bu rakam oransal olarak üç tabakaya dağıtılmıştır. Her bir tabakadan anket yapılan denekler tesadüfi olarak seçilmiştir.

Veri toplamak amacıyla hazırlanan ankette yer alan sorular, üreticilerin sulama konusundaki deneyimlerini ve Sulama Birliği hakkındaki görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Sorular teknik olarak, çoktan seçmeli ve açık uçlu olarak hazırlanmıştır. Anketin güvenilirliğini sağlamak amacıyla ön test uygulaması yapılmış ve anlaşılmayan sorular yeniden düzenlenmiştir. Anket uygulaması Nisan 2001 döneminde yapılmış ve elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma bulguları çiftçilerin sulu tarım konusundaki deneyimleri ve sulama birlikleri hakkındaki görüşleri şeklinde iki alt gruba ayrılarak Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde, yöredeki üreticilerden %80'inin, sulama suyuna ulaşmada sorunlar yaşadıkları; %53'ünün ürettikleri ürünlerin su gereksinimleri hakkında kısmen veya yetersiz bilgiye sahip oldukları; %90'ının sulama yöntemi uyguladıkları; %90'ının sulama konusundaki birikimlerini yaşlı aile bireylerinden edindikleri; %96'sının sulu tarım konusunda herhangi bir eğitim ve yayım etkinliğine katılmadığı; %98'inin ikamet ettikleri köylerde bugüne kadar sulu tarım konusunda bir eğitim çalışmasının yapılmadığı; %67'sinin sulu tarım konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve %69'unun bilinçli sulama yapmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo1. Çiftçilerin Sulu Tarım Konusundaki Deneyimleri

	N	%
Sulama yaparken su sıkıntısı çekiyor musunuz?		
Evet.	79	79.6
Hayır.	20	20.4
Suladığınız bitkinin su tüketimi hakkında bilginiz var mı?		
Evet.	46	46.9
Kısmen.	41	41.8
Hayır.	11	11.2
Hangi yöntemle sulama yapıyorsunuz?		
Salma sulama (Tava, karık ve salma).	90	91.8
Yağmurlama sulama.	8	8.2
Sulama konusundaki bilgi ve becerilerinizi nereden/kimden edindiniz?		
Deneyimli aile bireylerimden.	88	89.8
Diğer çiftçilerden.	10	10.2
Sulu tarım konusunda her hangi bir eğitim/yayım çalışmasına katıldınız mı?		
Evet.	4	4.1
Hayır.	94	95.9
Köyünüzde sulu tarım konusunda her hangi bir eğitim/yayım çalışması yapıldı mı?		
Evet.	0	0.0
Hayır.	98	100.0
Kullandığınız sulama yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?		
Evet.	32	32.7
Kısmen.	45	45.9
Hayır.	21	21.4
Bilinçli sulama yaptığınızı düşünüyor musunuz?		
Evet.	68	69.4
Hayır.	29	29.6
Sulama yapmıyorum.	1	1.0

Bazı çiftçilerin yeterli sulama suyu alamamalarının temel nedeni suyun, kaynağa yakın çiftçilere denetimsiz olarak verilmesidir. Bunda, sulama birliklerinin işlevlerini tam olarak yerine getirememeleri yanında, çiftçilerde egemen olan çok suyun çok ürün sağlayacağı şeklindeki kanının varlığı da etkindir. Halbuki gereğinden fazla su, su israfı yanında drenaj sorunu ortaya çıkarmakta, tarım alanında toprak tuzluluğu yaratmakta ve uzun dönemde verim düşüklüğüne neden olabilmektedir.

Çiftçilerin bitki su tüketimi hakkında yeterli bilgiye sahip olamamaları, tarım ilçe müdürlükleri ile ziraat fakülteleri gibi kamu kurumlarının, sulu tarım konusunda yeterli eğitim ve yayım çalışmaları yaparak çiftçileri yeterince eğitemedikleri şeklinde algılanmaktadır.

Yörede salma sulama yönteminin %90'lara varan oranlarda kullanılması (Tarım İlçe Müdürlüğü verilerine göre %84), basınçlı sulama yöntemlerinin yöre çiftçilerince yeterince benimsenmediği şeklinde yorumlanmaktadır. Bunda basınçlı sulama yöntemlerinin yüksek maliyetleri, tarımsal gelirden istikrarsızlık ve basınçlı sulama yöntemlerinin getireceği yararların çiftçilere yeterince anlatılmaması etkindir.

Çiftçilerin sulama konusunda bilgiye ulaşmak amacı ile yaşlı aile bireylerine yönelmeleri, ataerkil aile yapısının bir sonucu olabileceği gibi, görevli kamu kurumlarının çiftçilere ulaşamamalarından da kaynaklanmış olabilir.

Çiftçilerden yaklaşık %96'sının sulama konusunda her hangi bir eğitim etkinliğine katılmamış olmaları ve köylerinde bu tür etkinliklerin yapılamamış olması, ilgili kurumların etkinliklerini kırsal alana taşıyamadıkları ve çiftçilerin merkezde yapılan bu tür etkinliklere katılma eğilimi göstermedikleri anlaşılmaktadır.

Çiftçilerden büyük çoğunluğunun, uyguladıkları sulama yöntemi hakkında bilgi sahibi olamamalarının ve bilinçli sulama yapmamalarının temel nedenleri arasında, kırsal alanda yeterli eğitim çalışmalarının yapılamamış olması etkindir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, üreticilerden %97'si sulama birliklerinde denetimin yetersiz olduğunu; %98'i DSİ döneminde hizmet kalitesinin daha yüksek olduğunu; %90'ı sulama birliklerinin, suyu gereksinimler ölçüsünde dağıtamadıklarını; %85'i su ücretlerinin yüksek olduğunu; %90'ı sulama şebekelerinin bakım ve onarımının yeterince ve zamanında yapılmadığını; %98'i sulama suyunun adil dağıtılmadığını; %98'i suyun DSİ döneminde adil olarak dağıtıldığını; %93'ü sulama birliği başkanlarının ziraat mühendisi veya ziraat yüksek mühendisi olması gerektiğini; %82'si sulama birliği yöneticisinde bulunması gereken en temel özelliğin dürüstlük olduğu; %72'si sulama birliklerinde görevli teknisyenlerin mesleki yeterliklerinin orta veya düşük düzeyde olduğunu; %86'si sulama birliklerinde haberleşme ağının yetersiz olduğunu; %61'i sulama birliği başkanlığına kamu kurumlarında çalışan bir mühendisin atanmasının uygun olacağını; %62'si sulama birliklerinde çalışan personelin gereğinden çok olduğunu; %53'ü sulama birliği başkanlığı süresinin 2 yılla sınırlandırılması gerektiğini; %56'si su paralarının kişisel çıkarlar doğrultusunda kullanıldığını; %94'ü su kaynağına yakın ve uzak olanların sudan eşit şekilde yararlanamadıklarını ve %89'u su yönetiminin sulama birliklerine geçmesi ile birlikte, sulanan arazilerde azalma olduğunu belirtmiştir.

Çiftçilerin sulama birliklerinin yeterince denetlenmediği şeklinde görüşleri sulama birliklerinin denetimi ile görevli kamu yöneticilerinin bu işlevi gereği gibi yerine getiremedikleri ve çiftçileri sulama birlikleri yönetimiyle baş başa bıraktıkları görülmektedir.

DSİ dönemindeki hizmet kalitesinin yüksek bulunması, suyun gereksinimler ölçüsünde dağıtılması, su ücretlerinin düşük olması ve sulama sistemlerinin bakım ve onarımların zamanında yapılması ile ilişkilidir. Bu durum, bir kamu kurumu olan DSİ çalışanlarının görev bilinci, bilgi birikimi ve onarım işlerinde devlet olanaklarını kullanmalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 2. Deneklerin Sulama Birliği Hakkındaki Görüşleri

	N	%
Sulama birlikleri uygun şekilde denetlenebiliyor mu?		
Evet.	3	3.1
Hayır.	95	96.9
Sulama Birliği ve DSİ tarafından sunulan hizmetleri karşılaştırdınız .		
Her hangi bir fark yok.	1	1.0
DSİ daha başarılı hizmet sunuyordu.	96	98.0
Sulama Birliği daha iyi hizmet sunuyor.	1	1.0
Sulama Birliği suyu gereksinimlere göre dağıtabiliyor mu?		
Evet.	2	2.0
Kısmen.	8	8.2
Hayır.	88	89.8
Su ücretlerini uygun buluyor musunuz?		
Çok yüksek .	83	84.7
Yüksek.	12	12.2
Normal.	2	2.0
Düşük.	1	1.0
Sulama şebekelerinin bakım ve onarım işlemleri zamanında yapılıyor mu?		
Evet.	3	3.1
Kısmen.	7	7.1
Hayır.	88	89.8
Sulama Birliği suyu çiftçilere adil olarak dağıtabiliyor mu?		
Evet.	2	2.0
Hayır.	96	98.0
DSİ döneminde su adil olarak dağıtılıyor muydu?		
Evet.	96	98.0
Hayır.	2	2.0
Sulama Birliği yöneticisinin eğitim düzeyi ne olmalı?		
Ziraat mühendisi/ Yüksek mühendisi.	91	92.9
Ziraat teknisyeni.	2	2.0
İşletmeci.	2	2.0
Köy Muhtarı/İhtiyar Heyeti.	1	1.0
Belediye Başkanı.	1	1.0
Önder çiftçi.	1	1.0
Sulama Birliği yöneticisinde aradığınız en önemli nitelik?		
Dürüst olmalı.	80	81.6
Adil olmalı.	8	8.2
Çiftçilerce sevimli.	2	2.0
Sıralanan özelliklerin tamamına sahip olmalı.	8	8.2

Tablo 2 (Devam). Deneklerin Sulama Birliği Hakkındaki Görüşleri

Sulama Birliklerinde görevli teknisyenlerin yeterlilik düzeylerini nasıl buluyorsunuz?		
Çok yüksek.	1	1.0
Yüksek.	4	4.1
Orta.	33	33.7
Düşük.	34	34.7
Çok düşük.	26	26.5
Sulama Birliğinin haberleşme ağı yeterli mi?		
Evet.	1	1.0
Kısmen.	8	8.2
Hayır.	84	85.7
Sulama Birliği Başkanı hangi yöntemle seçilmeli?		
Çiftçiler arasından ve seçimle gelmeli.	38	38.8
Devlet Kamu kurumlarındaki bir mühendisi atamalı.	60	61.2
Sulama Birliğinde çalışan personel sayısı yeterli mi?		
Gereğinden az.	1	1.0
Yeterli.	45	45.9
Gereğinden fazla.	52	53.1
Sulama Birliği Başkanı kaç yıl görevde kalmalı?		
Bir yıl.	28	28.6
İki yıl.	52	53.1
Üç yıl.	14	14.3
Dört yıl.	4	4.1
Çiftçiden alınan su paraları nerelerde kullanılıyor?		
Sulama sistemlerinin bakım ve onarımında.	2	2.0
Çalıştırılan personele ücret ödemelerinde.	40	40.8
Birlik çalışanlarınca kendi amaçları doğrultusunda harcıyorlar.	55	56.1
Sulama suyundan şebekeye yakın ve uzak olanlar eşit şekilde yararlanabiliyorlar mı?		
Evet.	6	6.1
Hayır.	92	93.9
Yörenizde DSİ döneminden sonra sulanan alanlarda bir değişiklik oldu mu?		
Olmadı.	7	7.1
Daralma oldu.	87	88.8
Genişleme oldu.	2	2.1

Sulama birliği başkanlarının ziraat mühendisi veya ziraat yüksek mühendisi olması gerektiği şeklindeki görüş, çiftçilerin sulama birliklerinden daha kaliteli hizmet bekledikleri şeklinde algılanabilir.

Çiftçilerin sulama birliği başkanlarında aradıkları en önemli özelliğin dürüstlük olması, yöneticilerin kaynakları kişisel çıkarları doğrultusunda kullandıkları kanısında olmalarından kaynaklanmaktadır. Bunda birlik yönetimlerinin şeffaf olamaması veya kendilerini yeterince ifade edememeleri etkindir. Sulama

birliklerinde çalışan teknisyenlerin yetersizliği ise teknisyen yetiştiren eğitim kurumlarının yetersizliği yanında, hizmet içi eğitim çalışmalarının yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, teknisyenlerin seçiminde liyakat ilkesinin göz ardı edilmesi de bu durumun nedenleri arasındadır.

İletişim yetersizliği sulama birliklerinin iletişim amaçlı harcamaları gereksiz bulmalarından ve bu konunun yararına inanmamalarından kaynaklanmaktadır.

Başkanın atama yoluyla gelmesi istemi, seçim yöntemine olan güvensizliğin ve kamu kuruluşlarına olan güvenin bir göstergesidir. Başkanın görev süresinin iki yılla sınırlandırılması düşüncesinde, hizmet kalitesinin yetersiz olması durumunda değiştirilebilme olanağı sağlaması ve bu durumda hizmet kalitesinin artacağıdır.

Sulama birliklerinde çalışanların gereğinden çok olduğu görüşü, yönetimlerin çevresindeki kişileri kollama ve onları iş sahibi yapabilme yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır.

Suyun eşit dağıtılmamasında feodal ve kişisel ilişkiler nedeniyle yönetimin tarafsız davranmaması; sulanan alanların daralması da su yönetimindeki kusurlardan ve su ücretlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sulama birlikleri konusunda Anonim (2002b) benzer sorunların varlığından söz etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulgularının irdelenmesinden, yöre çiftçilerinin sulu tarım ve sulama konularında yeterli birikime sahip olmadıkları, ilgili kuruluşların çiftçi eğitimi konusunda istenilen başarıyı sağlayamadıkları ortaya çıkmaktadır. Çiftçilerin belirtilen konulardaki eksiklerinin giderilmesi amacıyla, üniversiteler ile tarım il ve ilçe müdürlüklerinin eğitim ve yayım çalışmalarına hız vermeleri, bu amaçla öncelikle örnek çiftçilerin belirlenerek, sulama ve sulu tarım konularında uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır.

Bölgede sulama birliklerinin su yönetiminde DSİ kadar başarılı olamadıkları, önemli sorunlara yol açtıkları, çiftçiler üzerinde iyi izlenim bırakmadıkları görülmektedir. Bu durumun giderilmesi, bölgede sulama potansiyelinden yararlanılması ve tarımın ekonomiye olan katkısının artırılması bakımından zorunludur.

Ülkemizde su yönetiminin sulama birliklerine devredilmesiyle sorunların giderilemediği Çakmak (2002) tarafından da doğrulanmaktadır. Araştırmacının sulama birliklerindeki mevcut yasal, teknik, sosyal ve ekonomik eksikliklerin giderilmesine yönelik sonuçlarıyla, sulama birliği personelinin eğitilmesi gerektiği şeklindeki sonuçları araştırmamız bulgularıyla örtüşür niteliktedir.

Koç (2001)'in sulama birliklerinin hizmet performansını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, deneklerin çoğunluğu suyun yeterli düzeyde ve zamanında dağıtıldığını belirtmiştir. Oysa bizim araştırmada deneklerin %79'a varan bir kısmının su sıkıntısı çektiği ortaya çıkmıştır. Bu durum farklı sulama birliklerinin erişebildikleri su kaynaklarındaki su miktarına bağlı olarak değişebileceği gibi, sulama şebekelerinin bakım ve onarım hizmetlerinin zamanında yapılamamasından da kaynaklanmış olabilir. Buna karşın (Koç 2001)'in üreticilerce sulama ücretlerinin pahalı bulunması ve toplanan ücretlerin harcama akışının kullanıcılarca tam bilinmemesi yönündeki bulguları bizim araştırma bulgularıyla uyuşur niteliktedir.

Araştırma bulgularına dayanarak sulama birliklerinin bölgede daha fonksiyonel olabilmesi için:

1. Sulama birlikleri ilgili kurumlar tarafından gereği gibi denetlenmelidir.
2. Sulama sistemlerinin bakım ve onarım işleri zamanında yapılmalıdır.
3. Su ücretleri günün koşullarına ve çiftçilerin ödeme güçlerine göre düzenlenmelidir.
4. Sulama suyu adil dağıtılmalıdır.
5. Birlik yönetici ve çalışanları konu hakkında bilgi birikimine sahip olmalıdır.
6. Başkan seçiminde çiftçiler, kişisel çıkarları yerine demokratik yaklaşımları öne çıkararak, dürüst, yetenekli ve birikimli kişileri yönetime getirmelidir.

KAYNAKLAR

- Anonim., 2002a. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Osmaniye İli Düziçi İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları, Düziçi - Osmaniye.
- Anonim., 2002b. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı <http://www.tb-yayin.gov.tr>
- Çakmak, B., 2002. Kızılırmak Havzası Sulama Birliklerinde Sulama Sistem Performansının Değerlendirilmesi. KSÜ Fen ve Müh. Dergisi. 5(2):130-141.
- Çevik, B., Tekinel, O., 1995. Sulama Şebekeleri ve İşletme Yöntemleri. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı. Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, Adana.
- Erkan, S. M., 1995. Sulama Birliklerine Devir İçin Hukuki Mevzuatla Yapılması Gerekli Değişiklikler. DSİ 20. Bölge Müdürlüğü. Kahramanmaraş.
- Değirmenci, H., 2001. Devredilen Sulama Şebekelerinin Karşılaştırma Göstergeleriyle Değerlendirilmesi. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi (15)31-40.
- Değirmenci, H., Demir, A. O., 2002. Sulama Yönetim Devirlerinin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi. Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu 18-20 Eylül, Antakya/Hatay, 38s.
- Koç, C., 2001. Büyük Menderes Havzası Sulama Şebekeleri İşletme-Bakım ve Yönetiminde Sulama Birliklerinin Performansı. 1. Ulusal Sulama Kongresi, 8-11 Kasım, Belek - Antalya.
- Tekinel, O., Yazar, A., Kanber., R., 1994. For an Efficient Water Resource Management, Possibilities of Farmers Participation in Operation and Maintenance of Irrigation Projects in Turkey. International Conference on Land and Water Resources Management in the Mediterranean Region. 4-8 September. Instituto Agronomic Mediterranean, Bari, Italy
- Tekinel, O., 1999. Participatory Approach in Planning and Management of Irrigation Schemes. Advances Short Course on Integrated Rural Water Management: Agricultural Water Demands September 20- October 2, Adana, Turkey pp.9.
- Tekinel, O., Kanber, R., Çetin, M., 2000. Su Kaynaklarının Geliştirme ve Kullanımı. T.C. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi. 17-21 Ocak, Milli Kütüphane, Ankara, 244s.
- Tekinel, O., 2002. The Importance of Participatory Irrigation System for Water and Food Security. 40th Anniversary of the Foundation of CHIEAM and Follow-up Meeting on Towards a Sustainable Agriculture Development: New Approaches, Antalya, Turkey.

- Sayın, S., Döker, E., Çevikbaş, R., Bal, M., 1993. Türkiyede sulu tarım yatırımlarına ve işletme-bakım faaliyetlerine çiftçi katılımı inceleme raporu. (Ulusal Çalışma Grubu). Ankara, 38 s.
- Uçan, K., 2001. Türkiye’de Sulama Tesislerinin İşletilmesinde Sulama Birlikleri. Tarım ve Köy. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi. (138) 18-23
- Vermillon, D. J., 1997. Impact of Irrigation Management Transfer: IIMI Research Report 11, Colombo, Sri Lanka.
- Yamane, T., 2001. Temel Örnekleme Yöntemleri. Çevirenler: Alptekin Esin, Celal Aydın, M. Akif Bakır, Esen Gürbüzsel. Literatür Yayıncılık, İstanbul